

3. Оинномаи ташкилот;
4. Ҳуҷчат дар бораи пардохти ҳаққи бақайдгирӣ;
5. бизнес-нақша.

Масъалаи 8. Маблағи ибтидоии қарзро ёбед, агар маблағи пардохти қарзӣ ба 10 ҳазор сомонӣ маълум бошад. Муҳлати амали қарз 1 солу 10 моҳ ҳангоми меъёри фоиз 2,5% будан, агар $S = P (1 + n * i)$ бошад.

МАВЗҶИ 5. ТАҶРИБАИ МУОСИР ДАТ ТАҶИЯИ БИЗНЕС– НАҚША

5.1. Усулҳои таҳия бизнес-нақша

5.2. Ҳатогихои маъмулӣ ҳангоми тартиб додани бизнес-нақша

5.3. Автоматикунони хисоби бизнес-нақша

5.4. Машғулияти амалӣ доир ба мавзӯ

5.1. Усулҳои таҳия бизнес-нақша

Нақшаи бизнес як ҳуҷчати муфассал, хуб таҳия ва омода карда шудааст, ки ҳадафҳо ва роҳҳои ноил гаштан ба ин ҳадафҳо, андозаи нишондиҳандаҳои асосии иқтисодӣ пас аз татбиқи бизнес-нақшаро тавсиф мекунад. Ин як шакли қулай, умуман қабулшудаи шиносоии сармоягузори эҳтимолӣ бо лоиҳае мебошад, ки онҳоро барои иштирок даъват мекунад. Нақшаи бизнес ду ҳадафи муҳим дорад: эътиқоди сармоягузори ба мутобикати маблағгузорӣ ба лоиҳа; бизнес-нақша барои риояи курси интиҳобшуда кӯмак мекунад.

Дар умум се усули таҳияи бизнес-нақша мавҷуданд: усули БАТР(Бонки Аврупоии Рушд ва Таррақиёт), KPMG ва UNIDO. Усулҳои сохтори монанд доранд, аммо ҳадафи дигар доранд.

Чадвали 7 - Сохтори бизнес-нақша аз усулҳои зикршуда

Усули UNIDO	Усули KPMG	Усули БАП
1. Тавсифи намунаҳои маҳсулоти нав, арзёбии бозори фурӯш, тавсифи истеъмолкунандагони молҳо, арзёбии рақибон	1. Тавсифи маҳсулот ва хизматҳо, инчунин имконияти эҷоди молҳои мувофиқ	1. Таърихи корхона ва ҳолати он дар вақти ташкили бизнес-нақша, фаъолияти ҷорӣ
2. Таҳлили ҳадафҳо ва стратегияҳои маркетингӣ, дастгирии молиявии он	2. Таҳлили зарурати маҳсулот ё хизмат, таҳлили рақобат, Swot-таҳлил	2. Таҳлили соҳибони роҳбарият, ҳолати молиявӣ, таҳлили уҳдадори ба кардиҳандагон
3. Кӣ маҳсулотро истеҳсол мекунад? Мавҷудияти қобилияти зарурӣ, тавсифи ҷараёни истеҳсолот	3. Истеъмолкунандаи асосӣ, нархгузорӣ, стратегияҳои таблиғи реклама, тақсими он	3. Маълумоти умумӣ дар бораи лоиҳа, тавсифи ҷараёни истеҳсоли
4. Ташкил ва шакли ҳуқуқии моликият, маълумот дар бораи шарикон, захираҳои меҳнатӣ, аъзои роҳбарӣ	4. Ташкил ва кадрҳои асосӣ, хароҷотҳо барои омодаи истеҳсолот	4. Нақшаи сармоягузориҳои лоиҳа, таҳлили бозор, нақшаи молиявӣ ва арзёбии экологӣ
5. Шумораи даромад ва хароҷот, чадвали даромад ва пардохт	5. Нархи истеҳсол, таҳлили безарарӣ, даромад ва зиён, хатарҳо ва ҷораҳо барои коҳиш додани онҳо	5. Графики гирифт ва баргардонидани қарзҳо, гарав ва кафолат, хатарҳо ва ҷораҳо барои коҳиш додани онҳо

Усули UNIDO барои ташкилотҳои хурд, ки танҳо фаъолияти худро оғоз мекунад ва сармоягузориҳои эҳтимоли мечӯянд, мувофиқ аст. Манфиатҳои ин усул - содда будан ва шиддатнокии пасти меҳнатӣ. Дар ин усул ташкилоти нав дар бораи идеяҳои худ, бо кадом кор машӯул мешавад ва чӣ тавр ба ҳадафҳоиашон ноил мешавад, пешкаш менамояд. Ин техника аз ташкилкунандаҳо таҳлили тарафҳои ҷавъ ва сустии онҳоро нисбатан ба рақибон, асоснок кардан ва интихоби тамғаҳои нави таҷҳизот барои ташкили истеҳсолотро талаб мекунад. Инчунин бизнес-нақша ҷараёни омади пулро, истифодаи онҳо нишон медиҳад, шумораи зарурии кормандонро муайян мекунад. Ба сармоягузор

арзёбии бозори фурӯш, нақшаи пешбурди маҳсулоти нав ва миқдори хароҷотро барои таълиғ нишон дода мешавад.

Усули таҳияи бизнес-нақшаи аз ширкати аудити KPMG пешниҳодшуда барои ширкатҳои тичорати миёна ва калон мувофиқ аст. Ин намуди бизнес-нақша дорои шарҳи муфассали ҷорабиниҳо бо тавсифи бозорҳои мақсадноки фурӯш ва рақибони муфассали истеҳсолот, тавсифи маҳсулот ва хизматҳо, инчунин истеҳсоли эҳтимолии молҳои дахлдор мебошад. Дар ин ҳолат, ба сармоягузор ба таври муфассал, нишондиҳандаи нархи истеҳсолот, чараёни гардиши воситаҳои пулӣ, таҳлили безарарӣ, ҳатто ҳама ҳолатҳои рушди истеҳсолот бо хавфҳои эҳтимоли ва роҳҳои коҳиши онҳо оварда шудааст..

Усули таҳияи бизнес-нақшаи Бонки Аврупоии Рушд ва Тараққиёт аз ҳама меҳнатталаб ва гарантарин аст, танҳо барои корхонаҳои калон, ки потенциали иқтисодии тавоноии иқтисодӣ доранд мувофиқ меояд. Усули мазкур тавсифи тамоми таърихи ширкатро талаб мекунад - аз лаҳзаи таъсисёбии он, бо чи машғул буд, бо вазъи молиявии ӯ чӣ рух дода буд, оё мувофиқаҳои судӣ нисбат ба ташкил гузашта буд ё не, ки соҳиби ташкилот мебошад ва ки мақоҳои идоракуниро иҷро мекунад, нишон медиҳад. Фарқи асосии усули БАТР аз усулҳои БАТР ва KPMG дар он аст, ки усулҳои БАТР ҳамаи иштирокчиёни лоиҳаро тавсиф мекунанд – да он маълумот дар бораи қарздиҳандагон, зонмин, кафолатҳо ва кай ва дар қадом ҳаҷм ӯҳдадорӣҳои қарзӣ пардохт карда мешаванд, нишонд дода мешавад.

TASIS яке аз барномаҳои мебошад, ки Иттиҳоди Аврупо барои кӯмак ба кишварҳои ИДМ пешкаш мекунад. Вай дар Аврупои Ғарбӣ дар аввали солҳои 90-ум таҳия карда шудааст. Бо истифодаи он рушди муносибатҳои қавии сиёсӣ ва иқтисодӣ байни кишварҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ, инчунин байни Аврупои Ғарбӣ ва Шарқӣ дар маҷмӯъ ба даст овардан мумкин аст. Мақсади асосии барнома ташкили ҷомеаест, ки на танҳо ба рушди иқтисодӣ, балки ба озодии сиёсии ҳама кишварҳои шарик асос ёфтааст. Стандартҳои TASIS махсусан бо

мақсади кӯмаки иловагӣ барои ноил шудан ба ин ҳадаф таҳия карда шудааст. ТАСИС стандартҳои махсусро дар бар мегирад, ки аз ҷониби мутахассисони аврупоӣ барои ташкил ва роҳбарии тиҷорати худ таъсис дода шудаанд. Ҳамаи стандартҳои мавҷудаи Иттиҳоди Аврупо, ба монанди меъёрҳои бисёр дигар ассотсиатсияҳо тавсия дода мешавад, ки танҳо ҳамчун роҳнамо ба тартиб додани бизнес-нақша қабул карда шаванд.

Стандартҳои ТАСИС ин бахшҳои бизнес-нақшаро дар бар мегирад:

1. Саҳифаи сарлавҳа;
2. Як саҳифа ба танзими ҳуқуқи муаллиф барои ин ҳуҷҷат;
3. Тезиси бизнес- нақша;
4. Тавсифи стратегӣ;
5. Тадбирҳои маркетинг барои таҳлили маҳсулот ва фурӯш;
6. Стратегияи истеҳсолӣ;
7. Системаи идоракунии тиҷорат;
8. Қисми молиявӣ;
9. Таҳлили омилҳои хавф;
10. Замимаҳо

Тавре ки дар боло зикр шуд, ҳадафи бизнес-нақша ин сармоягузorro бовар кунонидан, ки ӯ имконияти баланди баргардонидани маблағ ва фоидаи он дорад. Махсусан барои ҳамин бизнес-нақша таҳия карда мешавад, ки барои ҳамаи шахсони манфиатдор ба се саволи асоси ҷавоб диҳад: чӣ тавр ба ҳадаф расид? бо кадом маблағ ба ин ҳадаф расида мешавад ва метавонан сармоягузорӣ ва маблағҳо на танҳо баргардонида шаванд, аммо хоҳад фоида низ ба даст оранд?

5.2. Хатогиҳои маъмулӣ ҳангоми тартиб додани бизнес-нақша

Дар ҷараёни таҳияи бизнес-нақша аксари ҳол хатогиҳо ба назар расида мешавад, ки онҳоро бояд коҳиш ёфт. Хатогиҳои маъмулӣ дар таҳияи бизнес-нақша чунинанд:

Дониши нокофӣ оиди бозор, иқтидори он, тамоюлҳои рушд, рақобат, далелҳои паст оди ҳаҷми эҳтимолии фурӯши маҳсулот (хизматҳо) - Ин ҳатогихои маъмултарин мебошанд. Аксар вақт соҳибкорон ба тавсифи масъалаҳои истеҳсолии тиҷорат тамаркуз(таваччӯх) карда, фаромӯш мекунанд, ки заминаи татбиқи бомуваффақияти лоиҳа талаботи истеъмолкунандагони эҳтимоли ба маҳсулоти (хизматрасониҳои) лоиҳа мебошад. Аз ин рӯ, ҳангоми таҳияи бизнес нақша, бозорро, истеъмолкунандагонро чуқур ва бодикқат таҳлил намуда, дар бораи ҳаҷми имконпазири фурӯши маҳсулот (хизматҳо) ҳулосаҳои асоснок пешниҳод кардан лозим аст.

-Ҳадафҳои норавшани лоиҳа. Мақсади лоиҳа бояд фаҳмо ва яқхела бошад. Масалан: барои пешсаф шудан дар бозори шаҳри Хучанд аз рӯи ҳаҷм, ҳел ва сифати маҳсулоти ширии дорои бифидо дар соли 2021 ҳаҷми истеҳсолоти 25 т. маҳсулотро дар як моҳ таъмин намудан лозим аст.

Шумо бояд ба сармоягузори эҳтимоли 3 лаҳзаро фаҳмонидан тавонед:

- вазъи кор дар ҳамин лаҳза (мо имрӯз кистем?);
- пешниҳоди аниқи он дараҷае, ки шумо мехоҳед минбаъд ба он ноил шавед (ба кучо равон мешавем?);
- стратегияи ноилшавии мақсадҳо (дар оянда мо кӣ мешавем ва чӣ тавр ба он ноил шуд?).

— **Мавҷуд будани масъалаҳои коркарднашуда дар лоиҳа.**

Дар бизнес-нақша набояд масъалаҳои коркарднашуда бошад, ба монанди:

- набудани маълумот дар бораи фурӯшандагони таҷҳизот, ашёи хом, маводи хароҷотӣ;
- набудани нақшаи аниқи ҷалби инвеститсияҳо, бо нишон додани талабот ба ҷалби захираҳои қарзӣ, инвеститсияҳои хусусӣ;
- набудани маълумотҳо дар бораи амволи кохона (соҳибкори инфиродӣ), ки метавонад асоси гарав ҳангоми қарздиҳӣ бошад.

— **Кам кардани арзиши иҷрои лоиҳа.** Чунин вазъият бинобар коркарди нокифояи масъалаҳое, ки бо арзиши сохтмон, таҳвили таҷҳизот, арзиши гирифтани иҷозатнома вобаста аст, ба вучуд меояд. Аксар вақт дар таҳияи бизнес-нақша ҳангоми банақшагирии хариди таҷҳизот ба харҷномаи хароҷотҳо арзиши басти беасоси сохтмон нишон дода мешавад, арзиши ҳамлу нақл, васлкунии таҷҳизот дохил карда намешавад. Ниҳоят ин ба баланд шудани арзиши иҷрои лоиҳа нисбат ба нақша оварда мерасонад. Чунин вазъият ба зарурати ҷалб намудани инвеститсияҳои иловагӣ оварда мерасонад. Агар ҷалби сармоягузори иловагӣ муяссар нагардад, пурра бардоштани лоиҳа ё муфлисии соҳибкорро ба миён меорад.

— **Кам кардани арзиши аслии маҳсулот (хизматрасонӣ).** Ба ин вазъият коркарди камтаъсири масъалаҳое, ки бо ташкили истеҳсолот вобастаанд, оварда мерасонад. Дар давраи банақшагирӣ соҳибкорон ё ба масъалаи хароҷоти ашёи хом, масолах, захираҳои энергетикӣ ва арзиши аслии диққати зарурӣ намедиханд, ё аз маълумотҳои санҷиданашуда истифода мебаранд. Натиҷаи асосии чунин муносибат ба нақшагирии истеҳсолот, арзиши аслии баланди маҳсулот, талафи қобилияти рақобатпазирии бозор, ғайриимкон будани тағйир додани вазъият мебошад, зеро дар аксар ҳолатҳо пурра иваз намудани технологияву таҷҳизот талаб карда мешавад.

— **Муҳлати ғайриҳақиқии иҷрои лоиҳа.** Аксар вақт муассисони тичорат муҳлати ҳақиқии ба итмомрасии давраҳои асосиро ба ҳисоб намегиранд, муҳлати кӯтоҳи иҷрои лоиҳаро ғайриҳақиқӣ нишон медиҳанд, ки бесалоҳиятии онҳо ва азнав нархгузори имкониятҳои хусусиро нишон медиҳад. Барои сармоягузори ва қарздиҳандагон ин нишонаи хавф аст.

— **Номутаносибии лоиҳа ба иқтисоди корхона.** Андозаи лоиҳа набояд аз натиҷаи молиявӣ, ки корхона дар давраи ҷорӣ дастрас намудааст, якчанд маротиба зиёд бошад. Номутаносибии дарҳости захира ба андозаи корхона ё ширкат, бузургии сармояи оинномавӣ, мавҷудияти воситаҳои хусусӣ, амвол ё дигар дороиҳо ба эҳтиёткорӣ ва

нобоварии сармоягузoron ва қарздиҳандагони нерӯманд оварда мерасонад. Аксарияти бонкҳо бошанд, маҳдудиятҳои бевоситаи меъёр ба маблағгузории лоиҳаҳо доранд, ки имкониятҳои ҷории молиявии корхонаро чандкарата зиёд мекунад.

— **Нақшаи аниқи таблиғи маҳсулот вучуд надорад.** Камбудии ниҳоят паҳншуда ҳангоми таҳияи бизнес-нақша диққат додан дар лоиҳа ба масъалаҳои истехсолӣ ва эътибори нокифоя ба масъалаҳои ташкили фуруш ва таблиғи маҳсулот мебошад. Махсусан, чунин ҳатогихо дар бизнес-нақшаи истехсолоти саноатӣ ва кишоварзӣ аксаран мушоҳида карда мешаванд. Нодурустии масъалаҳои фуруши маҳсулот дар охир ба пурра дастрас нанамудани даромад, кори корхона «ба анбор» ва ниҳоят ба ноил нашудани корхона ба нишондиҳандаҳои банақшагирифташуда дар бизнес-нақша оварда мерасонад.

— **Набудани нақшаи аниқи тарҳи баргардонидани маблағҳои қарзӣ (оғоз, давра, маблағ).** Нақшаи баргардондани маблағҳои қарзӣ қисмати нисбатан муҳим барои сармоягузoron ва қарздиҳандагони нерӯманд мебошад. Набудани ин боб ба дасткашӣ аз маблағгузории лоиҳа оварда мерасонад.

5.3. Автоматикунонии ҳисоби бизнес-нақша

Таҳияи бизнес-нақша – машғулияти мураккаб ва меҳнатталаб аст. Бинобар ин, масъалаи компютерикунонӣ хеле муҳим аст. Истифодаи барномаҳои махсусгардонидашуда ҳангоми таҳлилу таъчил барои тартиб додани бизнес-нақша, мувофиқи мақсад аст, махсусан агар суҳан дар бораи зарурати баҳодиҳии миқдори хеле калони нишондиҳандаҳои он дар муддати кӯтоҳ равад.

Ҳоло барномаҳои гуногуни компютерӣ барои гузаронидани ҳисоби молиявӣ-иктисодӣ оид ба лоиҳаҳои сармоягузорӣ мавҷуданд. Дар бозори мамлакат бисёр маҷмӯи барномаҳо барои марҳилаи гуногуни иҷрои лоиҳаҳои сармоягузорӣ паҳн карда шудааст. Чунин

маҳсулотҳои барномавӣ, ба монанди Comfar, Project Expert, Альт-Инвест хеле машҳуранд.

Ҳар як барнома барои тартиб додани бизнес-нақша арзиш ва норасоии худро дорад. Ҳамзамон, онҳо барои аксар истифодабарандагони эҳтимоли дастнорас аст. Сабабҳои асосии ин дар он аст, ки:

-аксари корхонаҳо таъминоти барномаҳои беиҷозати лозимро истифода мебаранд ва ин бозор ҳанӯз тараққи наёфтааст;

-барнома барои таҳияи бизнес-нақша дар аксар ҳолатҳо қиёс ба хароҷотҳои дарҳости лоиҳаи бизнес-нақшаи маслиҳатчи касбӣ мебошад;

-барнома барои таҳияи бизнес-нақша дар навбати аввал барои одамоне, ки бевосита бо омода кардани лоҳаи бизнес-нақша машғуланд, зарур аст. Одатан инҳо иқтисодчиёни корхонаҳои хурду миёнаанд, ки дар хусуси мавҷуд будани чунин барнома огоҳӣ надоранд.

Якчанд барномаҳои компютери ро дида мебароем, ки онро барои тайёр кардани лоиҳаҳои сармоягузори истифода бурда мешаванд.

Яке аз намунаҳои чунин барномаҳои компютери барои таҳқиқи лоиҳаҳои сармоягузори системаи COMFAR мебошад, ки онро ташкилоти СММ оид ба рушди саноатии ЮНИДО таҳия шудааст. Система ба гирифтани маълумоти муҳими графикӣ дар бораи натиҷаи як қатор маълумотҳои ибтидоӣ, ҳаҷми фурӯш, хароҷоти истеҳсолӣ, фоизи қарз ва ғайра ҳангоми тағйирдиҳӣ имконият медиҳад. Чунин барнома васеъ паҳн гардидааст ва онро бонкҳои, ки рушди саноатро маблағгузори мекунанд, муассисаҳои машваратӣ, фурӯшандагони таҷҳизот ва муассисаҳои таълимӣ истифода мебаранд.

Системаи COMFAR-ро дар таҷрибаи ватанӣ низ барои таҳлил ва баҳодиҳии самаранокии иқтисодии лоиҳаҳои сармоягузори васеъ истифода мебаранд. Натиҷаи ҳисоби самаранокӣ ва пешниҳоди маълумоти озод дар ин система ба стандартҳои байналмилалӣ қабулшуда мувофиқат мекунанд, ки дар навбати худ, барои иҷрои

бомуваффақияти чараёни гуфтугӯ бо сармоягузори хориҷӣ зарур аст.

Ба норасоҳои системаи COMFAR, ки маълумоти ибтидоиро барои иҷрои ҳисоб мувофиқати нокифоя дорад ва ба сохти нархгузори хароҷот ва маълумотҳои ҳисобот, ки дар корхонаҳои ватанӣ қабул карда шудаанд, пурра мувофиқат намекунад, дохил кардан мумкин аст. Инҳо, номувофиқати қисми андоз бо шароити андозбандии ватанӣ, номгуӣ қатъии муайян будани маълумотҳои ибтидоӣ ҳангоми маҳдудияти миқдори онҳо, душвор будани баҳисобгирии таваррум, хусусияти маҳдуди лифофа (пакет) мебошанд. Барои истифодаи ин система маълумотҳои оморӣ, муҳосибавӣ ва дигар ҳисоботи корхонаҳои ватаниро аз нав сохтан зарур аст, вале ин амалиёт меҳнатталаб ва омодагии махсуси таҳлилгаронро талаб мекунад. Ҳоло барои ҳисоби самаранокии иқтисодии лоиҳаҳои сармоягузорӣ пешниҳоди маълумотҳои зарурӣ аз рӯи мундариҷа ва дар шакли қабулшуда дар таҷрибаи ватанӣ ва натиҷаи ҳисобҳо бо нишондиҳандаҳои қабул намудаи ташкилотҳои байналмилалӣ тавсия карда мешавад.

PROJEKTEKSPERT яке аз барномаҳои аз ҳама намоён барои таҳияи бизнес-нақша буда, он тартиб додани бизнес-нақшаи лоҳаҳои инвеститсиониро пурра автоматӣ мекунад. Фаъолияти ба нақша гирифташудаи ширкати нав ё амалкунанда ва тағйирёбии дар муҳити иқтисодиро мунтазам намуна сохта лоиҳасозии сармоягузорӣ ва банақшагирии молиявиро бурдан, бизнес-нақшаро тартиб додан, инчунин самаранокии иҷрои лоиҳаро баҳо додан мумкин аст. Аз рӯи моҳият, ҳамаи кор бо барномаи PROJEKTEKSPERT дар пур кардани маълумотҳои аввалаи ҳисоб ва интиҳоби усули муносибе, ки барнома пешниҳод мекунад иборат аст.

Барнома ба таҳлили усулҳои алтернативии рушди лоиҳа ва интиҳоби роҳи муносиби рушди ширкат, муайян кардани талаботи ширкат бо воситаҳои пулӣ, интиҳоб намудани нақшаи муносиби маблағгузорӣ ва шартҳои қарздиҳӣ, баҳо додани захираи устувории

тиҷорат, самаранокии пасандозҳо ба ҳамаи иштирокчиёни лоиҳа, интиҳоби роҳҳои истеҳсол, хариду фурӯш, инчунин назорати иҷрои лоиҳа имконият медиҳад.

Барномаи PROJEKTEKSPERT воситаи олий буда, дар як вақт таҳлилгарони ҷиддии молиявӣ, асосан онро танҳо барои ҳисобҳои пешакӣ, ҳангоми дастрас кардани таассуроти умумӣ дар бораи лоиҳаи сармоягузорӣ ва бо тезӣ ба расмият даровардани ақидаҳои тиҷоратӣ дар рӯи қоғаз истифода мебаранд.

Воситаи барномавии PROJEKTEKSPERT, чун COMFAR пӯшида аст, бинобар ин онро доимо ба шароити тағйирёбандаи иҷрои лоиҳа мувофиқ кардан зарур аст.

Барномаи Алт-Инвест барои тайёр кардан, таҳлил ва мувофиқ кардани лоиҳаҳои инвестиционии соҳаҳои гуногун, андоза ва мақсад муқаррар карда шудааст. Барнома мачмӯи ҷадвали электронии бо ҳамдигар вобастаро дар муҳити Microsoft Excel ифода мекунад. Чунин усули иҷро ба эксперт дар омӯзиши ҳамаи формулаҳои ҳисоби назорати мантиқӣ ташкили натиҷаҳо аз маълумотҳои ибтидоӣ, озодона сарфаҳм рафтан ба методика ва ҷадвалҳои гуногун имкон медиҳад. Бо ёрии барнома чунин вазифаҳоро самаранок ва дуруст ҳал кардан мумкин аст, ба монанди:

-тайёр кардани бобҳои молиявии асосноккунии техникӣ-иқтисодӣ ва бизнес-нақша;

-тарҳсозӣ ва мувофиқкунии нақшаи иҷрои лоиҳа;

-гузаронидани экспертизаи лоиҳаҳои сармоягузорӣ;

-ба як низом даровардани лоиҳаҳои сармоягузорӣ.

Барнома ба методикаи UNIDO мувофиқат карда, ба шароити иқтисодии мамлакат (андозбандӣ, баҳисобгирӣ, ҳисобот, таваррум) мутобиқ ва кушода шудааст. Дастрасии барномаро истифода бурда, истифодабаранда метавонад мустақилона ҷадвалҳои ғайристандартиро ба шакл дарорад, диаграммаи навро созад, нишондиҳандаҳои дилхоҳи иловагиро ҳисоб намояд. Ҷадвали илова намудаи истифодабаранда ва нишондиҳандаҳо унсурҳои

баробарандозаи намунаҳо мегарданд, дар онҳо тамоми имкониятҳои хизматрасонии барнома паҳн мегардад.

Барнома ба лоиҳасозӣ имкониятҳои васеъро пешниҳод мекунад ва нишондиҳандаҳои лоиҳа дар андозаи байналмилалӣ тасдиқшуда имконият медиҳад ва интихоби васеи натиҷаҳои таҳлилро, ки доираи гуногуни баҳодиҳии инвеститсияҳоро дар бар мегирад, пешниҳод менамояд. Барнома дорои блокҳои таҳлили ҳассосият мебошад. Нишондиҳандаҳои тағйирёбандаро мустақилона интихоб намуда таҳлилгар дараҷаи вобастагии молии вазъи бозор, афзоиши нарх ба таҷҳизоти зарурӣ ва ғайраро баҳо дода метавонад.

Дар натиҷаи кор бо барномаҳо таҳлилгар маҷмӯи шаклҳои стандартӣ ҳисоботи молиявӣ ва зарибҳоро (коэффитсиентҳоро), ки ба таври пурра лоиҳаро тавсиф мекунад ва бо таҳлили бо сифати онро иҷро кардан имконият медиҳад, ҳосил мекунад. Бар илова маҷмӯи зарибҳои молиявӣ (бозорگیرӣ, гардиш, даромаднокии фурӯш ва ғайра) ҳисоб карда мешавад. Чадвали нишондиҳандаҳои самаранокии инвеститсия муҳлати муқаррарӣ ва дисконтшудаи талофият, меъёри дохилии фоида, арзиши софи чорӣ, меъёри калонтари фоизҳои қарзро, ки онро лоиҳа пардохт карда метавонад дар бар мегирад.

Барномаи компютерӣ барои иҷрои дуруст ва ба тавсили ин чараён имконият медиҳанд ва як қатор ҳисоботро автоматӣ кунонда амалиётҳои дахлдорро ба шакл медарорад. Дар як вақт онҳо дониши касбии экспертҳо ва таҳлилгаронро тағйир намедиҳанд.

5.4. Машғулияти амалӣ доир ба мавзӯ

Тести санҷишӣ:

1. Намудҳои бизнес – нақша ва дараҷаи тафсири он аз чӣ вобаста аст?

- а) ҳаҷми лоиҳаи оянда;
- б) арзиши лоиҳа;
- в) таваррум;
- г) интихоби маҳалли ҷойгиршавии лоиҳаи пешниҳодшуда

2. Тартиб додани бизнес – нақша ва сохти он аз чӣ вобастагӣ дорад?

- а) шакл ва даврае, ки дар он бизнес – нақша таҳия карда мешавад;
- б) шартҳои иҷрои бизнес – нақша;
- в) ҳаҷми лоиҳаи оянда ва доирае, ки вай ба он тааллуқ дорад;
- г) таҳқиқи маркетингӣ;

3. Хулоса – ин....

- а) шарҳи мухтасари мавзӯи бизнес – нақша;
- б) тавсифи корхона;
- в) нақшаи рушди истеҳсолот ва таҳлили он;
- г) ояндаи рушди бизнеси нав.

4. Ташкили гурӯҳҳои молиявӣ–саноатӣ бо 3 гурӯҳ ба роҳ монда мешавад бо:

- а) тақсимои ширкат ба якчанд ширкати мустақил;
- б) шартномаи ширкати инҳисорон;
- в) батанзимдарории гуруҳи ширкатҳо;
- г) маблағгузори лоиҳаҳои инноватсионӣ;

5. Ба танзим даровардани фаъолияти гурӯҳи молиявӣ – саноатӣ чунин шаклро қабул карда метавонад:

- а) холдинг;
- б) траст – фонд;
- в) картел;
- г) бонк.

Ҳали масъалаҳо:

Масъалаи 1. Менечери ширкати Autometed Products масъаларо оид ба хариди таҷҳизоти нав, ки 300 ҳазор сомонӣ нарх дорад ва дар давоми 5 сол истифода бурда мешавад, дида мебарояд. Ин таҷҳизот ба

кам кардани хароҷоти ширкат ба таври зерин имкон медиҳад: 50 ҳазор сомони дар соли аввали баъди хариди таҷҳизот, 60 ҳазор сомони дар соли дуюм; 75 ҳазор сомони дар соли сеюм ва 90 ҳазор сомони дар солҳои чорум ва панҷуми истифодаи он. Арзиши ҷории ин сарфа аз чунин харид чӣ гуна аст, агар меъёр ба 8% баробар бошад. Оё менечер онро хариди метавонад?

Ҳал:

Ширкат имрӯз 300 ҳазор сомониро барои хариди таҷҳизоти нав харҷ намуда дар давоми 5 сол 365 ҳазор сомони сарфа менамояд. Дар ин ҳолат арзиши ҷории ин бузургӣ:

$$PV = 50000/1,08 + 60000/1,08^2 + 75000/1,08^3 + 90000/1,08^4 + 90000/1,08^5 = 284503 \text{ сомони}$$

Мувофиқан арзиши ҷории софи ин таҷҳизот баробар аст ба:

$$NPV = PV - C_0 = 284503 - 300000 = - 15497 \text{ сомони}$$

Ҷавоб: Азбаски бузургии ҳосилнамудаи арзиши софи ҷорӣ манфӣ аст, барои он ки ширкат зиёдтар даромад дастрас намояд, ба менечер лозим аст, ки 300000 сомониро дар 8% солона маблағгузорӣ кунад, на ин ки ин маблағро ба хариди таҷҳизоте, ки барои «сарфаи» хароҷот таъин карда шудааст сарф кунад.

Масъалаи 2. Фарз карда мешавад, ки бузургии меъёри фоиз ба 10% баробар аст ва ширкат баланд бардоштани фоидаи худро дар оянда ба 5% дар давоми тамоми пешгӯишуда ба нақша мегирад. Агар фоидаи ҷории ширкат 100 млн.сомониро ташкил диҳад, он гоҳ арзиши он чӣ гуна аст, яъне арзиши ҷории ҳамаи даромадҳои имрӯза ва оянда чӣ гуна аст?

Ҳал:

$$PV_{\text{firm}} = (1 + 0,1 / 0,1 - 0,05)100 = (22)100 = 2,200 \text{ млн.сомонӣ}$$

Ҷавоб: Азбаски мафҳуми арзиши ҷорӣи ширкат дар ин ҳолат дар шакли умумӣ дида мешавад, суръати афзоиши ширкат доимӣ аст. Дар як вақт дар ҳаёти воқеӣ ба ин сурат ҳамеша омилҳои аз ҷумла стратегияи ҳам маркетингӣ ва ҳам инвестиционии ширкат таъсир мекунад. Ба ғайр аз ин, стратегияе, ки рақибон истифода мебаранд ба ин гуна нишондиҳанда таъсир мерасонанд. Дар ин сурат лозим меояд, ки боз ба формулаи мураккабтар, вале умумии ибтидоӣ баргардем

Масъалаҳо барои ҳали мустақилона:

Масъалаи 3. Агар шумо моҳияти лоиҳаи соҳибкориро тавсиф карданӣ бошед, он гоҳ шумо барои ин мақсад дар рӯйхати минбаъда чиро мегузоштед?

- 1) пешгӯии фурӯш;
- 2) ариза дар бораи бонки тижоратӣ;
- 3) тавсифи мол;
- 4) нақшаи даромади маблағҳо;
- 5) ҷои ҷойгиршавии истеҳсолот ва нақшаи боркашонӣ;
- 6) ҳаҷми корҳои сохтмонӣ – васлқунӣ ва ҷадвали сохтмон.
- 7) нақшаи маркетинг;
- 8) маълумот дар бораи худи соҳибкор ва шарикони ӯ;
- 9) талаботи умумии ҳайати кормандони истеҳсолӣ ва маъмурӣ;
- 10) тобеияти корхона;
- 11) далелҳо оид ба асоснок кардани муваффақияти корхона.

Масъалаи 4. Муаллими фанни таърих дар мактаб – Ҳамзаалиев А. 700 сомонӣ дар як моҳ маош мегирад, ки музди миёнаро дар ҷумҳурӣ ташкил медиҳад, вале вай ба наздикӣ қарор дод, ки бо тижорат машғул шавад. Вай барои ин 7000 сомонӣ пасандози худро ҷудо кард. Меъёри

бонки амонатгузорӣ 20%-и солоноро ташкил медиҳад. Барои иҷозатнома вай 100 сомонӣ дар як сол пардохт кард, барои хӯроки чорво 40 сомонӣ сарф мекунад, барои хӯроки чорво (камбикорм) 20 сомонӣ/кг. Нархи як гӯсфанд 500 сомонӣ. Дар як сол вай чор гӯсфандро парвариш мекунад. Фоидаи муқоисавӣ ва иқтисодии Ҳамзаалиев А. Ба чанд баробар аст? Шумо ба вай барои оянда чӣ хел маслиҳат медиҳед: бо омӯзгорӣ машғул шуданро давом диҳад ё тиҷорати худро рушд диҳад?

Масъалаи 5. Менечери ширкати Automated Products масъаларо оид ба хариди таҷҳизоти нав, ки 500 ҳазор сомонӣ нарх дорад ва дар давоми панҷ сол истифода бурда мешавад, дида мебарояд. Ин таҷҳизот ба кам кардани хароҷоти ширкат ба таври зерин имкон медиҳад: 70 ҳазор сомонӣ дар соли аввали баъди хариди таҷҳизот, 80 ҳазор сомонӣ дар соли дуюм; 95 ҳазор сомонӣ дар соли сеюм ва 110 ҳазор сомонӣ дар солҳои чорум ва панҷуми истифодаи он. Арзиши ҷорӣ ин сарфа аз чунин харид чӣ гуна аст, агар меъёри фоиз ба 10% баробар бошад. Оё менечер онро хариди метавонад?

Масъалаи 6.

Фарз мекунем, ки бузургии меъёри фоиз ба 30% баробар аст ва ширкат баланд бардоштани фоидаи худро дар оянда ба 8% дар давоми тамоми вақти пешгӯишаванда ба нақша мегирад. Агар фоидаи ҷорӣ ширкат 130 млн.сомониро ташкил диҳад, он гоҳ арзиши ҷорӣ ҳамаи даромадҳои имрӯза ва оянда чӣ гуна аст?

Масъалаи 7.

Лоихаи сармоягузорӣ 17 сол тарҳрезӣ шудааст ва ба маблағи 250000 сомонӣ сармоягузорӣ талаб мекунад. Дар шаш соли аввал, ҳеҷ гуна пардохтҳо интизор нестанд, аммо дар 12 соли оянда даромади солоне 50000 сомонӣ хоҳад буд. Оё ин лоиха бояд гирифта шавад, агар тахфифи тахфиф 18% бошад?

Масъалаи 8.

Ду лоиҳаи сармоягузорӣ мавҷуданд, ки бо ҷараёни номаи нақдии зерин тавсиф карда мешаванд (сомонӣ):

Ҷадвали 8 - Ҳисобкунии самаранокии лоиҳа. Маълумоти ибтидоӣ

Сол	Воситаҳои пули ба лоиҳаҳо	
	А	Б
0	-1300	-1400
1	350	350
2	450	450
3	550	650
4	150	350

Лоиҳаи Ҷадвали 8 аз нуқтаи назари мӯҳлати тахфифшудаи бозгашта муайян кунед.

МАВЗҶИ 6. ХУЛОСАИ ВАЗЪИЯТИ СОҶА

6.1. Тавсифи соҷа ва хусусиятҳои бизнес–нақша

6.2. Арзёбии бозори фурӯш

6.3. Стратегияҳои имконпазири бозори ташкилот

6.4. Машғулияти амалӣ доир ба мавзӯ

6.1. Тавсифи соҷа ва хусусиятҳои бизнес–нақша

Бо баробари аз назар гузаронидани вазъияти соҷа, мақсадҳои зеринро риоя бояд намуд – асоснок намудани зарурият ва имконияти тавлиди мол ва ё хизматрасонии муайян, ки ҳадафи коркарди бизнес – нақша ба он равона карда шудааст.

Дар асоси таҳлили тамоюли пешрафти талабот дар соҷа, муайяннамоии ғушҷоиши бозор, рақибони асосӣ, ҳиссаи имконпазири корхона дар бозор, бояд нишондиҳандаҳои имконпазири ҳаҷми фурӯш